

Преглед на стопанската политика

Седмичник

© ИПИ <http://www.ime-bg.org/>

Уредба за лобирането

Пазар на труда или Кодекс на труда?

стр.1

Отпада ограничение общините да влагат свободни пари в ДЦК

Дунав мост-оценки

стр.2

Има ли място държавата при създаването на конкурентни предимства?

Нагласи на деловите среди

стр.3

По-прозрачни процедури при лицензиране на въздухоплаването

Нова стъпка към въвеждане на международната счетоводна практика

стр.4

Уредба за лобирането

Както е известно, народният представител Илия Петров е вносител на законопроект за лобирането. Проектът бе за първи път подробно обсъден от широк кръг заинтересовани експерти на 30 януари т.г. Организатори на обсъждането бяха Парламентарният информационен център и Алиансът за правно взаимодействие. По идея на г-н Петров проектът е разработен от група на Парламентарния Център за европейско право, водена от Константин Паликарски.

Идеята е онзи, който застъпва интерес чрез промяна или задържане на дадено положение чрез закон, подзаконов акт или политика, да се регистрира като застъпник или "лобист" като посочи повода, целта и длъжностното лице, пред което се застъпва. Регистърът е публичен и се поддържа от Сметната палата, нейният председател издава постановления за санкции. Застъпничество ("лобиране") е всяко общуване ("комуникация") с държавен или общински служител или народен представител (чл. 3 от проекта), освен в онези случаи, които осъществяват права по закон (чл. 4). Фактически приложено, такова разбиране може да бъде повод длъжностни лица да отричат общото право на избирателите да се обръщат към тях. Такива случаи са вече налице по повод наскоро издадения Кодекс на държавния служител: позовавайки се на него, служители отказват изпълнение на законово предписани задължения.

Основен проблем на проектозакона е, че той **не съдържа ясно определение на "лобист"**, макар негласно да се предполага, че това е човек който се застъпва за интереси по занятие и получава възнаграждение за това (виж чл. 9, ал. 2).

Има обаче и проблеми пред възможното прилагане на такъв закон в бъдеще. Един от тях е неразумното овластяване на Сметната палата със задачи по контрола върху възможното преразпределяне не просто на бюджетни средства, но и на стопански позиции и богатство изобщо. Обстоятелството, че Сметната палата е избрана да върши тази работа означава, че по принцип в България липсва авторитетна административна структура. Иначе, нормалното място на записване би било при секретаря на законодателното събрание. (Такава е практиката в САЩ и Унгария).

Дори и приет, законът за лобирането **няма да осъществи предполагаемата си цел**: да даде на отделния гражданин информация (възможност да се сдобие с нея) за това кой как се старее да преразпределя стопанско влияние и богатство. За това са необходими няколко **съпътстващи и дори предварителни условия**: а) прозрачно уреждане на финансирането на политическите партии, б) последователното прокарване на принципа за публичност за състоянието на състезателите за (и вече спечелилите) изборна длъжност, и в) публичност за намеренията на правителството, включително достъп до и предварителен анализ на планираните закони и регламенти.

Не е задължително обаче да се чакат всичките тези условия, за да се уреди застъпничеството. Важно е, ако то бъде установено спрямо **приемливи процедури** (което не е трудно), **да се поправят и учредят и процедурите по съпътстващата и по-съществена прозрачност на правителството**. Иначе няма да има как избирателят да бъде защитен от неговите избраници.

Пазар на труда или Кодекс на труда?

Парламентът прие на второ четене нови промени в Кодекса на труда. Тук коментираме ефекта от две изменения - възможността да се разпростира сключен отраслов колективен трудов договор върху всички от бранша, и условията за сключване и прекратяване на индивидуалните трудови договори.

Коментар:

1/ Министърът на труда и социалните грижи може да разпростира действието на браншов колективен трудов договор върху целия отрасъл. Така държавата може да създава права и задължения за лица, които не са подписвали такъв договор. Изобщо, идеята за "колективен трудов договор" предполага, че всички работници имат еднакви индивидуални интереси, и някой (синдикат) може и трябва да представлява всички. Когато тази идея се разпростре върху цял сектор от икономиката, това предполага и еднакъв интерес на всички предприемачи (работодатели). 2/ Няма икономическа логика, която да обяснява ограничаването на използването на срочните договори, и невъзможността на работодателя да прекрати безсрочен договор. На практика, няма държавно действие, което да задължи някой да плаща за труда на друг, ако няма интерес от това. Статистиката показва, че от 4.8 млн. души в трудоспособна възраст, едва 1.7 млн. са заети с трудов договор. 3/ Подобни мерки се основават на разбирането, че предприемачът няма нужда от работници и ако държавата не го задължи със закон да наема или задържи персонал, той ще уволни всички. 4/ Друго погрешно схващане е, че работникът има "право" на определена работа. Всъщност, всеки от нас има право да предлага услугите си, и съответно да се договаря за предоставяне на труда и усилията си.

Подобни ограничения на свободата от една страна стимулират неформалната икономика, а от друга, намаляват конкурентните предимства на предприятията, като намаляват гъвкавостта на разходите на труд. В дългосрочен план това води до по-нисък стопански растеж.

Отпада ограничение общините да влагат свободни пари в ДЦК

С решение N2 от 18.01.2001 г. Конституционният съд се произнесе по искането за обявяване за противоконституционни и за несъответстващи на Европейската харта за местно самоуправление на текстове от Закона за устройството на държавния бюджет и Закона за общинските бюджети. Тук ще коментираме единствено решението за обявяване за противоречащ на Конституцията на чл. 23 от ЗОБ. С решението отпада ограничението общините да влагат временно свободни парични средства в държавни ценни книжа.

Коментар: 1/ Аргументът на вносителите, и приет от съдиите, е основан на изискването за равни условия за стопанска дейност (чл. 19 ал. 2 от Конституцията). Държавните органи обаче разполагат с пари на данькоплатците, докато частните фирми – със собствения си капитал. Когато се харчат средства на данькоплатците, законодателят трябва да предвиди гаранции ефективността на разходите. Например, Законът за обществените поръчки предвижда процедура за разходване бюджетните и обществените средства с цел да се осигури ефективност и прозрачност. **2/** Законодателят въвежда ограничения на стопанската дейност дори на институции като банките, застрахователните компании и осигурителните фондове, макар те да набират пари в пазарна среда

и възможност за избор. Няма логика да се ограничава дейността на подобни дружества с аргумент защита на средствата на голям кръг лица, а да не се ограничава дейността на общината, която събира пари недоброволно и от всички лица на територията си. **3/** Когато защити приоритета на публичните вземания в Данъчно-процесуалния кодекс, съдът изтъкна точно обратния аргумент – че “публичните задължения на гражданите, съответно юридическите лица, не могат да бъдат поставени на една и съща основа с частните им задължения...”. С тези решения съдът налага разбирането, че държавата трябва да има предимство, когато се събират пари, но не трябва да се въвеждат специални ограничения, когато същите средства се разходват.

До края на март ще знаем точното място на 105-тия мост над река Дунав

На 17 януари тази година при километър 796 бе направен първия сондаж за мястото на Дунав мост-2. Проучванията, които ще продължат до март, целят установяване на най-подходящото местонахождение и начина на финансиране на моста.

Известният на всички ни хипотетичен Дунав мост-2, всъщност ще бъде 105^{тия} такъв. По цялата плавателна дължина на река Дунав са построени 104 моста със средно разстояние между тях - 21,38 километра. Разстоянието между последния мост преди навлизането на реката в българска територия - "Молдова - Веке" и "Дунав мост" е 556,42 км, което е 40 пъти по-голямо от средното разстояние нагоре по реката, а разстоянието между "Дунав мост" и следващия, вече на румънска територия, "Черна вода" е 188,63 км., което е 13 пъти по-голямо от това в останалата цивилизована част на реката.

Съществуват много спорове около икономическия ефект от построяването на втори мост над река Дунав в района на Видин - Калафат. Безспорен обаче остава фактът, че по този начин ще се съкрати търговския път към Централна и Западна Европа и ще се намалят транспортните разходи по вноса и износа. Данните сочат, че за да има ефективен алтернативен коридор на този през Югославия, над река Дунав трябва да бъде построен втори мост при Оряхово - Бекет или Видин - Калафат, като конкурентното предимство на моста при Видин - Калафат е по-голямата дължина на наличните първокласни пътища и обстоятелството, че от там на наша територия навлиза европейския транспортен коридор № 4.

Таблица 1: Пътно - транспортни връзки между Будапеща и Солун

Направление	Дължина (км)				Липсващи връзки
	Магистрален път (км)	Първокласен път (км)	Второкласен път (км)	Общо (км)	
I. Budapest - Szeged - Subotica - Beograd - Nish - Dimitrovgrad - Sofia - Kulata - Thessaloniki	271	780	-	1051	Няма липсващи връзки
II. Budapest - Szeged - Cenad - Timisoara - Iugoj - Caransebes - Craiova - Kalafat/Vidin - Sofia - Kulata - Thessaloniki	95	1123	71	1289	1. Липсва пътна връзка на Унгаро-Румънската граница; 2. Липсва връзката, за преминаване на Дунав при Видин/Калафат.
III. Budapest - Szeged - Arad - Timisoara - Iugoj - Caransebes - Craiova - Bechet/Oryahovo - Kneza - Lukovit - Zlatna Panega - Jablanica - Botevgrad - Sofia - Kulata - Thessaloniki	95	968	142	1205	1. Липсва връзката, за преминаване на Дунав при Бекет/Оряхово; 2. Недобре развита пътна инфраструктура около българо-румънската граница.
IV. Budapest - Szeged - Arad - Timisoara - Iugoj - Caransebes - Craiova - Kalafat/Vidin - Sofia - Kulata - Thessaloniki	95	1228	-	1323	1. Липсва връзката, за преминаване на Дунав при Видин/Калафат.
V. Budapest - Szeged - Arad - Pitesti - Bucharesti - Giurgiu - Plevan - Sofia - Kulata - Thessaloniki	229	1324	-	1553	Няма липсващи връзки

Източник: Министерство на транспорта на Република България

Има ли място държавата при създаването на конкурентни предимства?

Събитие: 1/ Според шефа на “Кремиковци” Валентин Захариев за поддържане на икономическата жизненост на комбината е нужно засилване на конкурентните позиции. Стратегията включва промяна на производствената структура и създаване на продукти за автомобилната промишленост, където цените на по-високи и пазарите са по-стабилни. Гаранции за качество и навременна доставка на продуктите също са част от фирмената стратегия, насочена към засилване на конкурентните позиции. **2/** Позицията на “Кремиковци” е, че правителството трябва да въведе защитни мерки срещу вноса на стомана. Стоманеният гигант смята да увеличи дела си на вътрешния пазар и да изнася по-малко за европейския. В момента “Кремиковци” държи 45% от българския пазар или 350 000 т. на година. За миналата година от 1,4 млн. тона произведена стомана за Евросъюза е изнесен 1 млн. тона. Очакванията са, че местният пазар ще нарасне до 600 000 тона, когато заработят корабостроителниците.

Коментар: Създаването на конкурентни предимства не може да се основава на намеса на държавата. Правителството може да даде предимство на местните компании, като повлияе върху разходите за навлизане на чуждестранни, но само за сметка на потребителите и/или данъкоплатците. **1/** Демонстрираното желание на “Кремиковци” да гарантира продажби на местния пазар с държавна намеса е показателно за липсата на конкурентно мислене. Наличието на състезание при еднакви условия за участниците стимулира създаването на конкурентни предимства, поради непрекъснатите усилия на компаниите да намалят разходите си, да повишат качеството на стоките и услугите, и да създадат нов продукт или производствен процес. Това е непрекъснато търсене на по-добра позиция в сравнение с тази на конкурента. **2/** Разходите на Кремиковци до голяма степен подлежат на политически контрол – основните плащания са към бюджета или държавни монополисти (НЕК, Булгаргаз, БДЖ). В този смисъл, предприятието вече има възможност да увеличава ефективността си чрез действия на държавни институции.

Нагласи на деловите среди

В периода август-декември 2000 г. ИПИ изследва фирмените нагласи спрямо конкурентността и навиците за водене на бизнес. Интервюирани са 161 фирми от различни индустрии. Изследването е представително за светлата част на българската икономика.

Резултати: 1/ Според 71% от представените в изследването компании правителството следва да субсидира “стратегически” сектори. 24% от интервюираните представители на частния сектор не са съгласни държавата да гарантира привилегии на индустрии, били те и “стратегически” **2/** Сред тези, които са посочили, че компаниите следва да участват активно в лобистки групи, 53% са на позиция, че държавата следва да гарантира привилегии на “стратегически” индустрии. **3/** Сред компаниите, които поддържат привилегиите за “стратегически” индустрии, 64,8% поставят като фирмен приоритет инвестирането в изработването на стратегии, тактики и маркетинг. 19% от интервюираните компании смятат, че конкурентната стратегия и тактика не включват държавна протекция. **4/** 58% от компаниите в изследването, които смятат,

че държавата трябва да гарантира привилегии за “стратегически” сектори, поставят като фирмен приоритет участие на външните пазари.

Коментар: Държавната протекция създава различни условия за участие на пазара. С политически инструменти може да се гарантират по-добри позиции, въпросът е на каква цена. След като има “стратегически” има и “нестратегически” отрасли, които заплащат разходите за държавната намеса на пазара. Изследвания на пазара показват, че равните условия стимулират компаниите да развиват своите продукти и услуги. Намесата на държавата е удобно средство за гарантиране на позиции, но в дългосрочен план не е ефективно. Освен това разбирането на “стратегически” отрасъл се променя. Вероятно подкрепата на държавната намеса се дължи на разбирането на компаниите за “стратегически” бизнеса, в които участват.

Представяне

Ако търсите идеи за правене на конкурентен бизнес, мястото е интернет-площадката на Monitor Group /<http://www.monitor.com/cgi-bin/templates/ideas/>. Тъй като бизнесът първоначално е само идея, която в последствие се развива, “идеи” е полето, което ви интересува, ако се интересувате от интересни публикации на Monitor Group. На страницата може да намерите основни понятия като “конкурентни предимства” и “растеж”, вплетени в области като електронната търговия, финанси, управление, организационни стратегии и технологии. Освен изследвания на МГ на този адрес може да прочетете кратки представяния на книги, свързани с развитието на конкурентността.

По-прозрачни процедури при лицензиране на въздухоплаването

Закон за изменение и допълнение в Закона за гражданското въздухоплаване прие на второ четене парламентарната Комисия по икономическа политика.

Промените:

1/ Прецизират се условията и реда за издаване на 3 вида лицензионни режима (за техническо обслужване и ремонт на авиационна техника, за летищно предприятие и за оператор на летищна дейност); **2/** Удължава се срока на действие на издадените лицензии за техническо обслужване и ремонт; **3/** Уточняват се основанията за отказ от издаване на лицензия; **4/** По-подробно се регламентира предоставянето на концесия върху граждански летища за обществено ползване; **5/** Регламентира се статута на Главна дирекция "Ръководство на въздушното движение", която се преобразува в държавно предприятие по Търговския закон.

Коментар:

Макар и да няма пряко облекчаване на лицензионните режими, предвидени в закона, основната част от уредбата им се регламентира в закон, а не както досега - в подзаконовни нормативни актове. Ефекта от това е намаляване на възможността за прилагане на усмотрение от страна на администрацията и увеличаване на прозрачността при прилагането на лицензионните режими.

Нова стъпка към въвеждане на международната счетоводна практика

Внесеният от МС нов Закон за счетоводството е между първо и второ четене в парламентарната комисия по бюджет, финанси и финансов контрол. Проектът е доста по-подробен, конкретен и ясен от сега действащия закон, като това безспорно ще улесни неговото практическо прилагане. От предложените промени с по-голямо значение за бизнес средата са следните:

1/ Новият проектозакон за счетоводството очертава подробно и ясно основните параметри за водене на счетоводната отчетност в страната, като са налице множество препратки към Националните счетоводни стандарти (НСС). Продължаващата хармонизация на националните с международните счетоводни стандарти ще улесни счетоводната отчетност в предприятията с чуждестранно участие и ще съкрати времето и усилията за изготвяне на годишните счетоводни отчети (ГСО). При сега действащото счетоводно законодателство предприятията със смесено участие или собственост на чуждестранни инвеститори водят два вида отчетност и изготвят два вида ГСО – едните съобразно българските, и другите съобразно международните счетоводни изисквания. Хармонизацията на НСС с международната счетоводна практика ще улесни и "прочита" на счетоводната информация за българските предприятия от страна на чуждите инвеститори; **2/** Предлага се разширяване на кръга на лицата, имащи право да съставят и подписват годишния счетоводен отчет на предприятията. От 2002 година минималните изисквания за завършено образование и професионален стаж вече ще бъдат средно икономическо образование и 8 години стаж като счетоводител. Това е положителна стъпка към либерализиране на пазара на труда в тази сфера, която ще възстанови правата на голям брой опитни счетоводители с дългогодишен стаж и незавършено висше икономическо образование, които в момента са изключени от кръга на лицата, можещи да заемат

длъжността главен счетоводител; **3/** Проектът предвижда и стесняване на кръга от лицата, които могат да водят едностранно счетоводство. Съгласно новия закон, единствено едноличните търговци, нерегистрирани по ЗДДС, могат да не прилагат двустранно счетоводно записване. Причината за тези промени е в хармонизацията на българското счетоводно законодателство с международната счетоводна практика. Това ще доведе до несъществено нарастване на транзакционните разходи за работа с държавата на неголям брой дружества с ограничена отговорност; **4/** И според новия Закон за счетоводството фискалният бон не е първичен счетоводен документ, т.е. няма доказателствена сила. Ако направим едно сравнение между изисквания към реквизитите на първичните счетоводни документи съгласно чл.8 от Закона за счетоводството и тези към фискалната касова бележка, ще видим, че единствените реквизити, които липсват при фискалния бон са данните на получателя, и основанийето и предмета на стопанската операция (поставянето на подпис и печат не е проблем). За сметка на това фискалната касова бележка съдържа повече данни за издателя на документа, което е много по-важно при насрещна данъчна проверка, отколкото основанийето и вида на стопанската операция, например. За някои видове разходи с размер до 50 лева, като например разходи за канцеларски материали, офис консумативи или таксиметрови услуги писането на фактура е излишна загуба на време и труд.

ИПИ: Богданов, Ганчева, Йонкова, Мандова, Станчев

Тази седмичник се издава с 6-месечната финансова подкрепа на MSI/USAID

За коментари и предложения: mandova@ime.bg